

HOLGER DAMKIÆR
BRÆNDERUPVÆNGEVEJ 13
5892 GUDBJERG
TLF 62 29 11 80

HOLGER DAMKIÆR

MIN BARNDOMS LANDSBY

Min barndoms landsby

Redaktion: Tove Damkiær

Renskrivning: Tove Damkiær

Forsidebillede: Holger Damkiær

Øvrige billeder er udlånt af Dagmar Schmidt Hansen

Bogen er trykt privat i februar 1999.

tlf. 86 21 25 12.

Indholdsfortegnelse.

<i>Forord</i>	<i>side</i> 5
<i>Indledning</i>	<i>side</i> 7
<i>Gudbjerglund</i>	<i>side</i> 7
<i>Landsbyen under og efter første verdenskrig</i>	<i>side</i> 7
<i>Fire store gadekær</i>	<i>side</i> 8
<i>Et selvforsynende samfund</i>	<i>side</i> 8
<i>Byens matador var smeden</i>	<i>side</i> 9
<i>Skole uden elektricitet</i>	<i>side</i> 10
<i>Skolegang hver anden dag</i>	<i>side</i> 11
<i>Tavle og griffel</i>	<i>side</i> 11
<i>I skole som 4 årig</i>	<i>side</i> 12
<i>Flyveopvisning i Hesselager</i>	<i>side</i> 13
<i>Træskotramp og lange arbejdsdage</i>	<i>side</i> 13
<i>Ny skole i 1923</i>	<i>side</i> 14
<i>Disciplin og spanskrør</i>	<i>side</i> 15
<i>Napoleonskage og cigaretter</i>	<i>side</i> 16
<i>Fælles grødfad</i>	<i>side</i> 17
<i>Ellerup Bygård</i>	<i>side</i> 18
<i>Bydammen ved sommertid</i>	<i>side</i> 18
<i>Vinterglæde ved Bydammen</i>	<i>side</i> 19
<i>Kælketure</i>	<i>side</i> 20
<i>Fodbold i træsko</i>	<i>side</i> 20
<i>Juletræsfesten 4. juledag</i>	<i>side</i> 21
<i>Et kæmpe juletræ</i>	<i>side</i> 22
<i>Sanglege og dans</i>	<i>side</i> 23
<i>Anekdoter fra sognet</i>	<i>side</i> 23
<i>Pastor Svejstrup</i>	<i>side</i> 24
<i>Latin i bussen</i>	<i>side</i> 25
<i>En krone i drikkepenge</i>	<i>side</i> 25
<i>Som præsten prædiker</i>	<i>side</i> 26
<i>Brugsens hund</i>	<i>side</i> 27

Forord.

Det har været med glæde og stolthed, at jeg har samlet min fars indlæg til Gudme Avis i dette lille hæfte, som skal være min hyldest til ham på hans 85 års fødselsdag. Egentlig var de dele af hans manuskript om sognets historie, som han var blevet anmodet om at berette den 12. juli 1998 på Gudbjerglund.

Det er jo ikke alle forundt at være så aktiv, klarttænkende og velformuleret i den tredje alder, som du er Far. Til Lykke med fødselsdagen - det er i sandhed et flot værk, du her har bedrevet!

Min far Holger Damkiær blev født i Ellerup "gamle" skole i Gudbjerg Sogn den 4. februar 1914. Her forestod min farfar, kaldet lærer Nielsen, undervisningen som eneste lærer, og min far var da også en af hans elever i sine første skoleår.

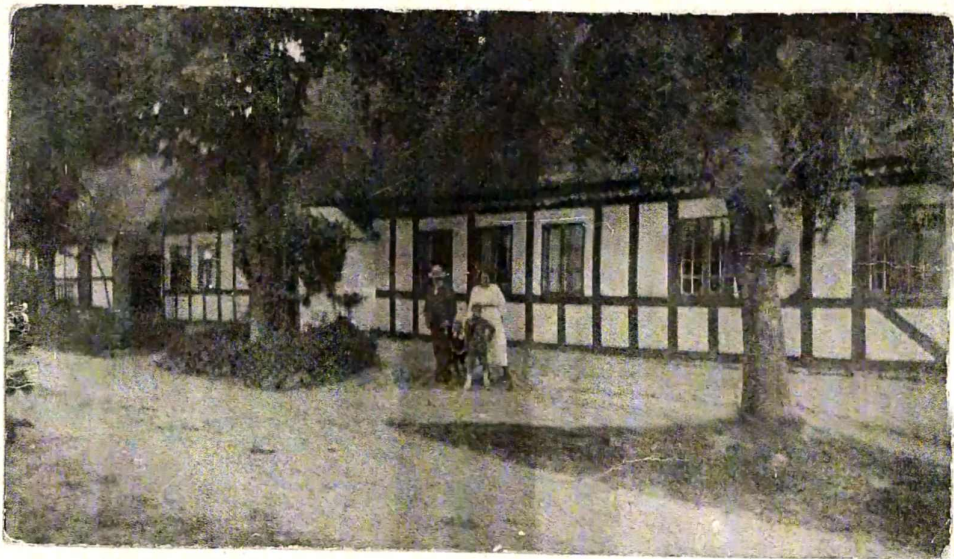
I 1932 blev Far student fra Svendborg Statsskole, og efter at have afsluttet sin læreruddannelsen fra Skårup Statsseminarium i 1936 blev han ansat ved Frederiksberg Skolevæsen, hvor han virkede som en anerkendt, dygtig og afholdt lærer frem til 1961.

Efter 25 år på Frederiksberg flyttede mine forældre og to søskende til Gudbjerg Sogn. Far fortsatte sin elskede lærergerning på Østre Skole i Svendborg, og han forlod den først i 1977, da han lod sig pensionere for på fuld tid at "passe" Brænderupvænge Skovdistrikt, som havde været mine forældres ejendom og andet erhverv siden 1956.

Så langt jeg kan huske tilbage i min barndom har Far spillet skak; og det er en kær erindring, at vi børn fik lov til at falde i søvn i hans seng onsdag aften, når han spillede skak i Vanløse skakklub eller var afsted til turneringer. Det var derfor også helt selvfølgelig, at han blev aktiv spiller i skakklubben Sydøstfyn, da den blev oprettet i 1979. Far er i øvrigt også æresmedlem af klubben - og stadig en dygtig skakspiller. Det siges, at det faktisk kun er børnebørnene, der har kunnet besejre ham!

Risskov, februar 1999.

Tove Damkiær.

Ellerup Skole anno 1921. Lærer Nielsen med frue og børnene Holger og Poul.

Indledning.

Så godt jeg formår, vil jeg forsøge at fortælle lidt om Gudbjerg Sogns historie, sådan som jeg har oplevet den i min barndom i tyverne.

For mig er det mærkeligt i dag at stå her og tænke på, at jeg for 75 år siden sammen med mine forældre sad på en skråning i en grusgrav i den sydlige del af festpladsen og hørte om planerne for indretning af pladsen, som havde tilhørt Præstegården, men nu var købt derfra. Arealet var endnu ikke beplantet, men det var det i 1935, da jeg ved grundlovsfesten ledede et drenge-gymnastikhold fra Ellerup Skole.

Gudbjerglund.

Gudbjerglund er en smuk fest- og mindeplads for den store stenalderbegravelse, der har fundet sted her. Min far har i Gudbjerg Sogns Historie, skrevet af Knud Grøftehave, fortalt om de fire store langdysser og jættestuer, som der er rester af, men som der desværre er sket uerstattelige ødelæggelser på. De store overliggere er brugt som bro ved Stokkebækken eller som byggemateriale, og stenene er slået til skærver til vejene. Pastor Wegener fortæller, at han i 1808 havde ladet nogle af dysserne udgrave og sprængt flere hundrede læs sten. Ja, således er det gået med mange af vore mindesmærker.

Landsbyen under og efter første verdenskrig.

Jeg er født før første verdenskrig i Ellerup stråtækte nu meget forfaldne gamle skole, der blev bygget i 1808 efter en ildebrand, som lagde 8 gårde, flere huse, kroen og skolen i aske. Gårdene, kroen og skolen blev genopbygget til trods for, at udflytningen var begyndt

overalt i landet, og at de fire Kohavegårde og Grøftehavegårde allerede var udflyttet i 1780. Først omkring 1818, da Mullerup var blevet købt af Greven på Glorup, kom udflytningen i gang, og byen kom til at se ud omtrent, som jeg har kendt den.

Fire store gadekær.

Bydammen, som var en perle, var stensat på de tre sider. En lille bæk løb igennem på den ene side, og så var der nedkørsel til et område, hvor bønderne kunne køre ned med deres vogne og få dem vasket, hvad der selvfølgelig havde været meget benyttet i gammel tid. Havde gadekæret eksisteret nu, ville det have været et tilløbsstykke for turister. Men ingen i min barndom havde sans for den slags, og dammen blev efterhånden næsten fyldt op med al slags skarn. Der var tre andre damme: Smededammen, Jydedammen og Langepøl - alle er de forsvundet!

Et selvforsynende samfund.

I min barndom var Ellerup et lille samfund for sig, og man var næsten selvforsynende. Der var 2 købmænd, brødudsalg, slagter, tømrer, snedker, hjulmand, bødker, murer, maler, væver, skomager, træskomager, maltgører, for der skulle jo brygges øl på gårdene. En kørende post hentede posten ved Gudme station for bagefter gående eller på cykel at bringe breve og aviser skoledistriktet rundt.

Hvad vi ikke selv kunne købe blev bragt ud med vogn; brød fra bageren i Gudbjerg, øl fra Tved bryggeri, fisk fra Revsøre, mælk fra mejeriet. Selvfølgelig kørte brugsvognen også ud, men brugsforeningen var først oprettet lige før krigen, så der var endnu ikke så mange medlemmer.

Byens matador var smeden!

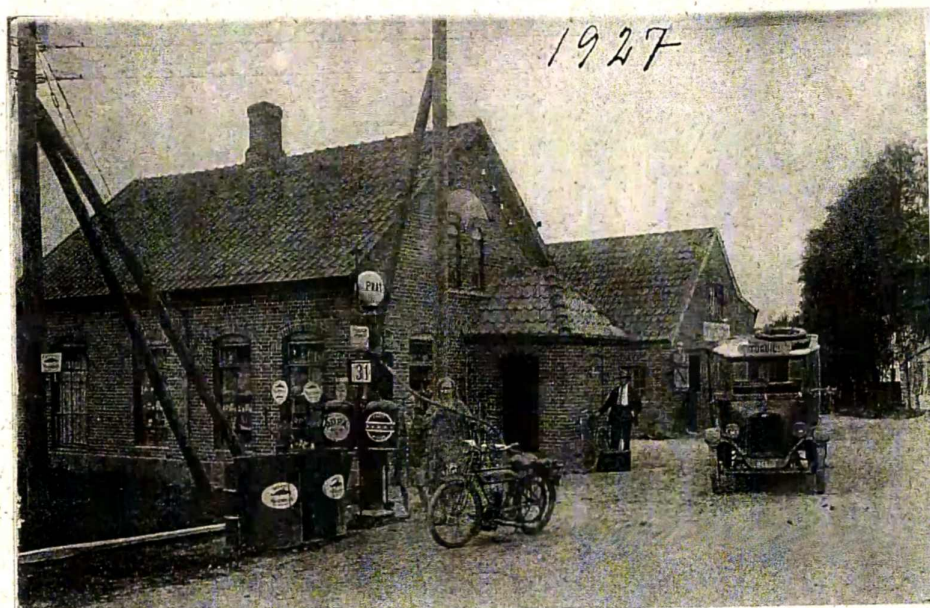
Fra gammel tid var smedegerningen det vigtigste erhverv, og det passede også her. Foruden smedjen havde smeden bygget en købmandsbutik, havde landbrug og bygninger med kostald og mødding, som lå midt i byen. Desuden ejede han Rekabitterhuset. Rekabitter var en afholdsorden, som han var formand for. I huset var en stor sal, som blev brugt til møder, og som vi børn også havde glæde af ved fester f.eks. efter eksamen.

Jo, smeden var en virksom mand. Blandt andet fyldte han Smededammen op og byggede et hus på opfyldningen. Da det var fællesjord, var det ikke så godt, og han måtte så renovere Bydammen, som man næsten havde fyldt op, for den skulle være branddam. Jydedammen inddrog han til have - hvilken energi!

Bydammen i Ellerup udgraves anno 1933.

Fra gammel tid havde der været en kro i byen, men den var nedlagt i forrige århundrede, og der var nu butik i stedet. Jeg har hos gamle Martha købt et kræmmerhus blandede bolcher for 2 øre. Kroens kørestald eksisterede endnu, og den var en yndet legeplads for børnene.

Købmandsforretningen og Ellerup Smede Maskin Cykleværksted

Skole uden elektricitet.

Efter tidens forhold var skolebygningen rimelig god, selv om der ikke var elektricitet, og selvom vandet skulle hentes fra en brønd i haven.

Jeg husker stuerne med messinglamperne og i skolestuen en hvæsende karbidlampe. I udhuset var der vaskehus med gruekedel, hvor badningen foregik om lørdagen. Desuden var der grisestald, hønsehus med masser af rotter, vognport og lokum. Dette ord er jo latin og betyder stedet. På Holbergs tid brugte man det franske retirade, og da tysk blev mere almindeligt, blev det til das. Ved brugen

af rindende vand det engelske WC og så det fine franske toilette. Hvilket sprog bruges mon fremover?

I skolebygningens anden ende fandtes skolestuen med direkte adgang fra lærerens kontor. En lille tilbygning var til brug for børnenes træsko eller træskostøvler (noahtræsker), inden de skiftede til kludeskoene eller sutterne. I bygningen kunne de også opholde sig i dårligt vejr.

Skolegang hver anden dag.....

Skoledagen begyndte kl. 8,00 om sommeren og kl. 8,30 om vinteren. Naturligvis indledtes dagen med bøn, så nogle morgensange, derefter katekismus og til sidst bibelhistorie. Læreren fortalte, og børnene gengav, hvad der var blevet fortalt. Så var den første time gået, og der var et lille frikvarter. Nu var dagen rigtigt begyndt. Læsebøgerne kom ud af skabet, og efter tur blev der læst op. Børnene var delt i flere hold, for aldersforskellen var stor. De tre dage om ugen gik de små (fra 7-10 år) i skole, og de tre andre dage de store til og med 14 år.

Tavle og griffel.

Tavlerne kom frem, griflerne blev vættet (slebet) på trappestenen, og herefter i gang med regning, skrivning, diktat og genfortælling. De store fik jo lov til at skrive med pen og blæk, og det var nu ikke altid et pænt syn. Jeg husker en af forskrifterne: "Min pen og jeg har været i strid, og den strid har varet mange år".

Kl. 12 var der en times middagspause, hvor de nærmest boende gik hjem og spiste, og de andre fik deres mellemmadder frem, indsvøbt i avispir. Så blev der leget på legepladsen, hvor der var forskellige gymnastikredskaber.

Efter middagspausen var der mere interessante ting som

historie, geografi, naturhistorie. Undertiden i sommertiden blev det til en lille botaniseretur i mark og skov. Et oplivende moment var det også, når violinen kom frem, og så blev der sunget fædrelandssange. Klokkeren 15 var der for drengenes vedkommende gymnastik, pigerne måtte blive inde til håndarbejde.

Den årlige skoleudflugt

I skole som 4 årig.

Jeg har selv fulgt denne undervisning fra min tidligste barndom, idet jeg som enebarn i mange år fra 4 års alderen var med i skolestuen.

I de tider var man ikke motoriseret. Jeg husker, at der engang kom en bil på vejen uden for skolen, og alle børn fløj ud ad døren eller til vinduet for at se vidunderet. Da en dansk-amerikaner kom hjem fra Staterne med en bil, vakte det stor sensation. Det var ikke almindeligt, at nogen kom tilbage fra "Guds eget land", og da slet ikke med bil.

Flyveopvisning i Hesselager.

Vi kom absolut ikke uden for sognet ret ofte. Jeg husker, at jeg kun én gang har været i Hesselager som barn. Det var til en flyveopvisning, hvor en mand skulle springe ud med faldskærm. Ned kom han da også, men havnede i nogle træer, blodig og forslået - men det halve Fyn overværede begivenheden.

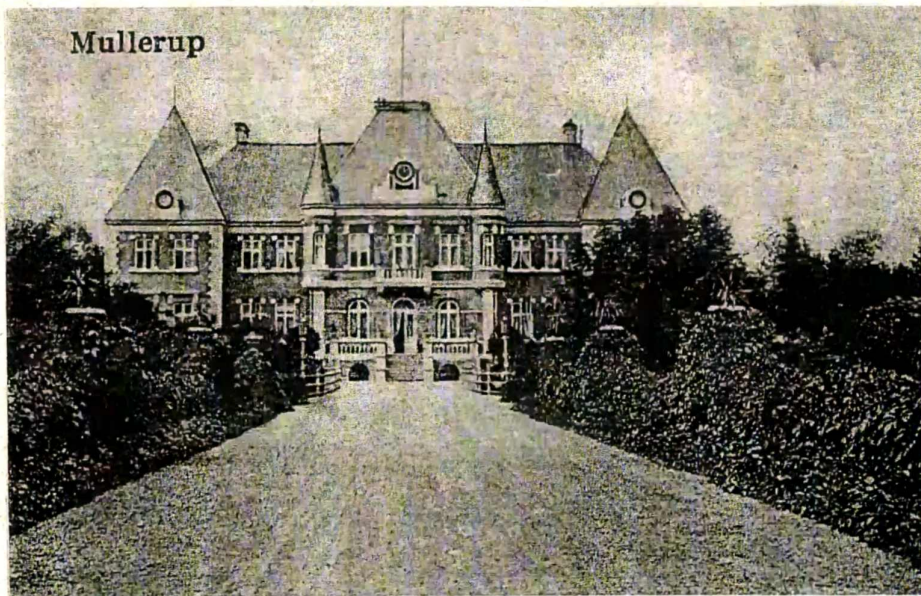
Det skete, at mine forældre skulle til Svendborg, og det foregik på cykel. Jeg husker engang, far havde mig med siddende på en lille sadel anbragt på stangen. Da vi på hjemvejen skulle hvile os, var det i Sortebro Kro, hvor vi fik æggecake. Kroen blev nedlagt i 1920, så det må have været lige efter første verdenskrig. Sortebro Kro er genopført i Den fynske Landsby, og jeg kan godt anbefale en æggecake der.

Træskotramp og lange arbejdsdage.

I Ellerup var der mange arbejdsfolk, og de fleste havde arbejde på Mullerup. Jeg vågnede undertiden om morgenen ved lyden af tunge træskotramp ude på vejen. Klokkeren 6 afsted hjemmefra, og tilbage kl. 6 om aftenen. Det var lange arbejdsdage! De, der ikke var så heldige at have fast arbejde om vinteren, måtte ned til sognerådsformanden Hans Jacobsen og få anvist arbejde med at slå sten, og jeg har tit set "Jens Vejmand bag skærmen". Det var hårdt arbejde, men stenstakkene stod flotte, når arbejdet var gjort. Jeg nævnte Hans Jacobsen. Selvfølgelig var der et sogneråd, der mødtes engang imellem, men det var ham, der klarede de fleste opgaver - først langt senere kom der kommunekasser og hjælpere. Tænk hvilken stab, der er i dag!

Jeg er blevet sendt ned for at hente månedsløn til Far. Pengeskabet blev åbnet og 191 kr. udbetalt. Det var kommunens andel, resten kom fra staten.

En pudsig ting husker jeg nemlig øge- eller kaldenavnene som Tovle Kristine, Storekarl, Høje Petersen, Marie Pandekage, Anders Jyde, Røde Kristian, Anne Gavls, Johanne Forridders, Astrid Hjulmands osv.

Mullerup Gods

Ny skole i 1923.

Men så skete der en stor forandring i 1923, hvor børnetallet var blevet så stort, at der var mere end 40 børn i hver klasse. Der var simpelthen ikke plads nok længere, hvorpå man byggede en ny skole udenfor byen. Den fungerer i dag som plejehjemmet Elleruphus. Nu kom der forskolelærerinde, som underviste de første årgange, og nu var der 4 klasser.

Et par år senere ville forvalteren på Mullerup have sine to børn i Svendborg Skole, hvor der var hverdagsundervisning. Da sønnen var min bedste ven, erklærede jeg, at det ville jeg også. Vi søgte optagelse på Statsskolen og til trods for, at de kun optog 30

elever, og der var 130, der søgte, så kom vi ind. Jeg havde jo gået i skole, fra jeg var fire år, så det var ikke noget problem.

Den ny skole udenfor Ellerup by.

Disciplin og spanskrør.

Men hvilken forandring! Disciplin, opstilling i skolegården før hver time, klassevis indmarch, overhøring, karaktergivning, karakterbog med hjem hver måned og vé den, der ikke kunne sine ting. Eftersidning, udskældning, lussinger og uefterrettelighed straffedes med spanskrør. En helt anden verden for os, som havde levet under frihed. Der var kun ca. 170 elever fra 11-19 år fordelt på 8 klasser, så man skulle tro, at det kunne have være afviklet lidt lettere. Eleverne kom fra hele Syd fyn, for det var den eneste skole på Syd fyn, hvorfra man kunne tage studentereksamen. Ellers var der kun to skoler i Odense, hvorfra dette kunne ske.

Nu var problemet, hvordan vi skulle komme til Svendborg. Men det blev løst ved at oprette en skolebus, der kørte via Mullerup

til Gudbjerg, hvor der var flere børn, der skulle i private skoler i Svendborg. Afgang fra Ellerup kl. 6,45. Togafgang fra Gudme 7,15 og ankomst Svendborg lidt i 8. Som regel var toget forsinket, og det havde vi ikke noget imod, så slap vi for lidt af første time. En gang her i foråret var jeg henne ved den gamle stationsbygning, og der fandt jeg mit navn, skrevet med blyant i august 1925 - tænk, at det har stået der i så mange år!

Napoleonskage og cigaretter.

Da jeg begyndte at rejse med toget i 1925, var de fleste vogne med hundekupéer, dvs. at konduktøren måtte billettere udefra, hvad der har været et drøjt arbejde især om vinteren. Senere kom der dog bedre vogne, så der var adgang til de andre kupéer.

Om morgenen blev der læst lektier i det sparsomme lys, men om eftermiddagen var der fest og ballade. Hvis der var nogen, der havde penge, så blev det til en 10 øres napoleonskage eller en cigaret (1 pakke kostede 10 øre).

Vi var fælles om det, opdelt i kliker som vi var, og vort Gudmehold bestod af 8-10 drenge. En enkelt dreng i vores klikke havde en velhavende far, hvilket vi nød godt af. Bl.a. købte han indianer- og detektivugeblade, som vi kunne læse efter ham. Om sommeren måtte jeg tit cykle til Gudme eller Svendborg for at spare billetten.

Gudbjerg er jo hovedbyen i sognet, og her lå kirken, hvor min far spillede orgelet hver anden søndag. Jeg var tit med i kirke. Da der ikke var elektricitet til at trække orgelpiberne, var der en bælgtræder, men det skete, at han blev træt eller søvngig, og så kom der nogle sære lyde fra orgelet i stedet for toner. Jeg skyndte mig så at assistere.

I Gudbjerg havde smed Johansen oprettet en spejdertrop, som jeg var så heldig at blive medlem af, og jeg har haft nogle af mine bedste barndomsoplevelser her. Johansen gjorde et stort og uegennyttigt arbejde med ungdommen, hvilket aldrig blev påskønnet nok. Hver uge mødtes vi i hans hjem til spejderarbejde, eller vi var på tur i

omegnen med telt og kogevej. Ingeman har ikke omtalt det i sine erindringer, men han var selv spejder en tid.

Fælles grødfad.

I Ellerup var der en gård, hvor jeg ofte kom som ganske lille. Jeg husker, at vi til middag var samlet om det store bord, hvor gårdmanden sad for bordenden og karlene og sønnen langs siderne. Jeg var anbragt imellem madmoderen og datteren, og nederst sad pigerne.

På bordet stod to store grødfade med en stor klat smør i midten. Ved siden af var der nogle tallerkener med mælk. Hver person havde en træske, og så tog vi først en klat grød og lidt smør, dyppede skeen i mælken og spiste. Jeg var lidt forbavset over dette, for hjemme havde vi jo hver sin tallerken. Hvor længe den skik holdt sig, ved jeg ikke.

Lokomobil fra det gamle Ellerup - set fra Jydevejen med den gamle kro i baggrunden

Ellerup Bygård.

På den anden gård, hvor jeg kom meget, kan jeg huske, at jeg var med i marken sammen med gårdens søn. Vi fik svøbt noget sækkelærred om knæene og kravlede så afsted mellem roerækkerne, hvor roerne var hakket. Nu skulle der luges, for der måtte kun stå én roe hvert sted. Jeg har nok ikke været mere end 6-7 år gammel på det tidspunkt. Jeg husker også, at jeg fik lov til at ride en af arbejdshestene hjem, når den havde været i marken.

En dag var det nær gået galt, da hesten blev bange og satte i galop hjem - med mig klamrende sig til seletøjet. Hesten standsede først, da den kom ind i gården, hvor den gik roligt hen til vandtruget. Bonden kom ud og hjalp mig ned, men sønnen fik sig en overhaling, fordi han ikke havde passet bedre på mig.

Denne sidste beskrivelse er fra Bygården under gamle Niels Rasmussen og hans kones styre. Senere gik gården over til Niels Jørgen Rasmussen og Dagmar. Niels Jørgen var et prægtigt menneske, som jeg senere fik meget at gøre med.

Jeg husker, da den ældste datter på Bygården blev gift med sønnen på Bækkelundsgård. Da var der fest i tre dage, og mine forældre og jeg var med hver dag. Der blev spist og senere danset i den smukt pyntede lo - mon ikke jeg har været 6-7 år gammel.

Bydammen ved sommertid.

I Ellerup var der, som tidligere omtalt, et pragtfuldt gadekær, som vi kaldte Bydammen. Vandet var i den vestlige del rent, idet der løb en lille bæk igennem, og vi drenge havde megen morskab med at fange hundestejler, sejle med skibe og lave havneanlæg m.m. Den øvrige del af dammen var omkranset af siv, og der var rig lejlighed til at iagttage blishøns og forskellige vandhøns, der holdt til i sivene. Vi lavede også små dæmninger af siv og rør fra bredden for at komme ud til det åbne vand.

Vinterglæde ved Bydammen.

Om vinteren var dammen frosset til, og så var der et vældigt leben. Slæderne kom frem, og hvor blev der leget! Nogle af drengene havde en lille slæde, som de lige kunne stå på, og så havde de en lang stang med et spir i, som de kunne bruge til at skubbe slæden frem med.

Som regel blev der også lavet en ismølle. En pæl blev sat ned gennem isen, og en lang stang blev forbundet til et spir i toppen, og så kunne man binde en kælk i enden af stangen og snurre rundt. Når tøjret satte ind, blev der hugget isflader (joller), som vi kunne fare hen over. De kunne ikke bære, så vi måtte hurtigt fra den ene ende til den anden, og var vi ikke hurtige nok, vankede der en våd sok. Så måtte vi hjem og have tørre strømper på.

Det kunne også ske, at vi huggede en større isflage, som vi så kunne sejle på. Men det var nu ikke helt ufarligt, og det skete da også, at en eller anden faldt i, og så gjaldt det om at komme hjem i en fart og få tørt tøj på.

Isskruninger ved Knudshoved februar 1924. I baggrunden indefrosne skibe og færger.

Kælketure.

Hvis der var sne, var det en yndet fornøjelse at kælke fra en lille bakke lige uden for skolen og videre ned over vejen, ned ad skråningen og ud på dammen. Det kunne være en strækning på 50-60 meter, så det var fint nok.

Vi havde ikke så mange bakker i Ellerup, så skulle det gå vildt til, måtte vi til Gudbjergbakkerne. Nogle vil nok undre sig over, at vi kælkede på vejene, men biler var sjældne. Kaner med heste for kunne bruges til at spænde sin egen kælk efter, og så kunne man få en gratis køretur.

Fodbold i træsko.

Da jeg var 9-10 år, fik jeg en fodbold. Vi havde været i København, og mine fætre dér spillede fodbold, så jeg mente, at jeg kendte reglerne. Vi fik samlet drengene i Ellerup og stillet nogle mål op i skolegården, og så gik det løs med at spille fodbold.

Der var imidlertid ikke plads nok, så vi gik til Bygården og fik lov til at spille på toften, der lå lige uden for gården. Men der var mange kokasser, så vi gled tit på rumpen.

Vi spillede med bare ben eller med træsko. Det sidste kunne være farligt, da træskoene tit fløj af og havnede et tilfældigt sted. Desværre holdt bolden ikke så længe, og da blæren ikke længere kunne lappes, stoppede vi hø i. Så gik der endnu en tid, men også det fik en ende, og fodboldspillet måtte ophøre.

Jeg fik på et senere tidspunkt en ny fodbold, og så prøvede vi at få lov til at spille på græsmarkerne mange forskellige steder, men vi fik afslag. Vi søgte så udenfor byen, hvor der var noget overdrev med græssende kvier. Der spillede vi en tid, men da det ikke var tilladt, havde vi ikke god samvittighed, så det holdt op igen.

Først da jeg i 1925 kom i skole i Svendborg, lærte jeg reglerne

i fodbold. Jeg prøvede herefter at oprette en fodboldklub i Gudbjerg. Men gårdmanden, på hvis mark vi ønskede at spille, ville have penge for lejen, og da vi sagde, at vi ingen havde, svarede han: "Gå hjem og klap de gamle på lårene, så får I dem nok". Desværre hjalp det ikke. Vi spillede nogle få gange, men så var det slut med den forbodklub.

Juletræsfesten 4. juledag.

For os skolebørn var denne dag den største begivenhed i hele året. Den foregik i Gudbjerg forsamlingshus.

Forud var der gået nogle travle dage med at forberede festen. Alle, der havde skolesøgende børn, skulle selvfølgelig deltage. Allerførst foregik der en pengeindsamling til køb af gaver m.m. Som regel gav gårdmændene 5 kr. husmændene 2 kr. og arbejderne 1 kr. Desuden kom der 10 kr. fra Mullerup Gods. Jo, der var standsforskel dengang!

4. juledag oprandt, og far og mor samt nogle forældre tog til forsamlingshuset om formiddagen for at pynte træet og fylde godter i poser. Mange forældre havde i forvejen lavet julepynt.

Far og nogle betroede forældre hjalp til med at få de indkøbte gaver, som var købt hos købmanden, anbragt på en bordplade, som med kridt var inddelt i nummererede felter, for børnene skulle trække lod om gaverne.

Hen over middag var alt klappet og klart, og klokken fire begyndte festen. De fleste blev transporteret i vogne, eller hvis det var vintervej i kane.

Jeg husker specielt vinteren 1923. Jeg havde været i kirke juleaften med far. Inden gudstjenesten havde det været klart frostvejr, men da vi skulle hjem, var det blevet en forrygende snestorm. Vintervejret holdt sig til langt hen i marts, så Storebælt var lukket, og der var istransport.

Passagererne fra isbryderfærgen Jylland sættes i land, februar 1924.

Et kæmpe juletræ.

Nå, de forskellige køretøjer ankom til forsamlingshuset, og efter en del besvær med at få hestene anbragt i staldene, samledes alle i den lille sal, mens nogle få udvalgte kom ind i den store sal, hvor træet stod. Det var kæmpestort, nåede lige til loftet, og lysene skulle tændes af de voksne. Det store øjeblik indtraf, da dørene blev åbnet. Ind strømmede vi børn, medens de ældre kom lidt mere besindigt bagefter.

Alle børnene samt nogle forældre tog hinanden i hænderne, og så blev der sunget julesamler, mens vi gik rundt om træet. Herefter var det tid til julefortællingen, og pastor Svejstrup stod op på en stol og læste op. Som regel forlod han festen ret tidligt, for senere blev der danset, og det syntes han ikke rigtigt om.

Når lysene var brændt ud, blev pynten taget af træet, og det blev stillet hen i krogen, for det skulle bruges i alle juledagene til andre juletræsfester.

Nu var tiden inde til gaveuddeling. Alle børnene stillede op i rækker, og efter tur trak de et nummer og gik så hen og fik gaven, videre hen og fik et kræmmerhus med slik og en appelsin, som var så sur, at vi altid stak et stykke hugget sukker i den og sugede saften ud. Endelig fik hver enkelt til sidst lidt af julepynten.

Sanglege og dans....

Når alt dette var overstået, blev der stillet borde op, og madkurvene kom frem med mellemadder, øl, sodavand og bagefter kaffe til de voksne. Efter spisningen blev bordene fjernet, og så stillede børnene op til march, og nogle voksne med læreren i spidsen ledede de forskellige sanglege. Forældrene stod i baggrunden og overvågede deres børn, mens nogle af mændene luskede ind i den lille sal for at få et slag kort.

Efterhånden var læreren og hans hjælpere godt trætte, men så dukkede spillemanden Valentin op med sin harmonika, og herefter begyndte dansen.

Vi børn for mest rundt og legede, men der var nogle af mændene, der rigtig kunne svinge konerne aventom i vals. Når klokken nærmede sig tolv, var det tid til at bryde op, og vi var godt trætte efter en pragtfuld dag. - Ja, sådan husker jeg min barndoms julefest!

Anekdoter fra sognet.

Først går vi i gang med præsterne. Den gamle lærerenke i Ellerup fortalte mig, at præsten i hendes tid hed Krag, en meget venlig og rar mand, som var flink til at besøge menigheden. Hvis man dengang ikke ville gå, var der ikke så mange andre muligheder end at køre eller ride, og præsten red. Nu var dette i begyndelsen af halvfemserne, og konsejpræsident (statsminister) Estrup havde indført det

ridende politi - gendarmerne, jævnfør Pontoppidan "Den første gendarm".

Nå, pastoren kom ud på Hedegyden vest for Ellerup, hvor der gik en kone og græssede sin ko. Han standsede hesten og hilste. Hun reagerede ikke, hvorpå Krag sagde: "De ved måske ikke, hvem jeg er?" - "Jo, det er gendarmen." "Nej min gode kone, jeg er Deres præst." Nu så hun forskrækket op og sagde: "Vi skal i kirke på søndag, og så skal vi til alters."

Pastor Svejstrup.

Pastor Krags efterfølger var pastor Svejstrup, et velmenende men såre upraktisk menneske. Han var meget vidende og lærd, student fra Metropolitanskolen og kunne tale latin, hvad ikke mange var i stand til. Han var afholdsmand, medlem af blå kors og nidkær i embedet.

Historierne om ham er mangfoldige. Historien om hans legendariske cykel fra 1909 huskes endnu af nogle. Cyklen var høj og uden frihjul, hvilket betød, at pedalerne drejede rund, når hjulene bevægede sig. For at bestige et sådant uhyre, måtte det ske bagfra. På baghjulets nav var der en flyvepind, som man satte foden på, fattede styret, hoppede og satte cyklen i bevægelse og sprang så op på bæstet. Kunststykket lykkedes som regel, men når præsten havde meget travlt, sprang han nu af og løb ved siden af cyklen.

Præsten havde en søn Peter, som jeg har mistænkt for at være noget af en spøgefugl. En nytårsaften var der nogle, der lavede løjer ved præstegården, og så sagde præsten: "Peter, vi spiller dem et puds. Du tager en spand vand. Jeg løber den ene vej om huset og du den anden. Når du møder uromagerne, kaster du vandet i hovedet på dem." Præsten løb, og ved hjørnet mødte han Peter, som smed vandet i hovedet på ham. "Jamen Peter, det er jo mig", sagde præsten til sønnen. "Jeg troede, det var uromagerne", svarede Peter.

3. juledag skulle jeg engang hente salmenumrene til min far,

da han skulle spille i kirken om søndagen. Jeg fik numrene, men så råbte præsten til sin kone: "Holger skal have et æble og se vort juletræ." Træet var stort; det nåede lige til loftet, men det var kun halvt pyntet, og en trappestige stod ved den ene side. "Ja, vi skulle egentlig have det pyntet færdigt - men nu er det næsten for sent." Og det havde han jo ret i.

Latin i bussen.

Da jeg skulle konfirmeres, gik jeg til præst i Svendborg, men skulle konfirmeres i Gudbjerg. Svejstrup ønskede, at jeg skulle komme en gang om ugen til ham for at blive forberedt. Jeg kom lige fra skolen, og præsten bød mig ind på kontoret og sagde: "Du er vel begyndt på latin, nu du går i 4. mellem. Har du din latinbog med?" Det havde jeg. "Lad mig se hvor langt I er kommet og lad os læse lidt", og det blev til flere stykker. "Jeg er sikker på, at du kan skriftstederne og salmerne. Husk latinbogen!" Vi læste latin hele vinteren. Min latinlærer forstod ikke, hvorfor jeg var lidt bedre til latin end mine kammerater. Jeg fortalte aldrig grunden.

Det skete, at præsten var med skolebussen om morgenen, og så sagde han: "Så børn, nu skal vi have en morgensang. Holger synger for." Det var nu ikke rart, men vi måtte jo til det. Hvis han var med skolebussen hjem om eftermiddagen, prøvede jeg på at gemme mig bagerst i bussen. Han satte sig foran, men hans falkeblik opdagede mig altid, og så lød der straks gennem vognen et spørgsmål på latin, og jeg måtte svare til højlydt undren for sognebørnene. Svejstrup så sig lykkelig rundt og sagde: "Vi taler latin."

En krone i drikkepenge.

Da jeg gik i 3. gymnasieklasse fik jeg lungebetændelse og forsømte skolen fra oktober til februar. Præsten var flink til at komme

på besøg, men han har nok ment, at jeg ikke havde det for godt, for han sendte mig et brev på latin, som jeg ikke kunne oversætte, og som jeg glemte alt om. Men for nogle år siden dukkede det op, og min datter, som kan latin, oversatte det. Jeg blev noget forbløffet, da oversættelsen kom. Den lød: "Lad mig dø og blive begravet ved den døde førers hoved og falde brat ned for dennes fødder for at dø, for at enhver, der ser de sammenslyngede lig, kan se, hvorledes vi har gengældt det gyldne, vi har modtaget af herren." - Jeg er glad for, at jeg dengang ikke kunne oversætte det.

Samme år som jeg blev student, blev Svejstrup Emeritus og flyttede fra sognet. Men han kom hvert år og besøgte gamle venner. Han boede da hos de efterfølgende præster Bang og Hansen. Engang han havde været der nogle dage og skulle afsted, ville han give pigen en opmærksomhed og tog pungen frem, tog en krone op og sagde: "Den skal De have for Deres ulejlighed." "Det er næsten alt for meget", sagde pigen. "Synes De det, jamen så siger jeg tak", og så kom kronen ned i pungen igen.

Som præsten prædiker.

Mine forældre kom sammen med de andre lærere i sognet, og jeg var ofte med dem på besøg. Lærer Olsen i Lakkendrup spillede ligesom far hveranden søndag. Nu var han ikke altid så sikker, så en søndag havde han ikke fået øvet sig på melodien til en af salmerne, og det blev til noget brummeri. Svejstrup kunne nok høre, at det ikke var så godt, trods det at han ikke havde en tone i livet, så efter gudstjenesten sagde han: "Olsen, De må øve Dem, det var ikke godt." Olsen svarede: "Jeg spiller lige så godt, som præsten prædiker." Det var måske heller ikke altid lige godt, da Svejstrup stammede, og så var det gengældt.

I Brændeskov var Boesen lærer. Han var meget lun og fortalte mange gode historier. Engang fortalte han, hvordan han var blevet ansat. Jeg tror nu ikke det passer, men historien lyder: "Jo, min

eksamen var ikke ret stor, så da jeg skulle rundt til skolekommissionsmedlemmerne med eksamenspapirerne, var jeg ret beklemmt. Men det hjalp, da jeg kom ind hos formanden. Han studerede papirerne nøje, så op og sagde: "Nå så De har nok hovedkarakter (det betyder bare gennemsnit)!" Det var jo meget oplivende, og jeg fik embedet".

Brugsens hund.

Så skal vi lige til sidst have en af nyere dato, nemlig da centralskolen lige var blevet bygget. Skoleinspektørens have lå, hvor børnehaven i dag ligger. Lige overfor var træskofabrikken. Træskomanden var død, men hans enke Cecilie førte den videre. Jeg solgte elletræ til trækoproduktionen fra Brænderupvænge, og vi sad i stuen og fik en kop kaffe, medens vi handlede. Pludselig rejste Cecilie sig og så ud af vinduet, medens hun sagde: "Nu er skolekommissionen igen ovre for at se på haven. De kan ikke forstå, hvorfor den ædelgran bliver gul og taber nålene. Men det kan jeg såmænd godt sige dem! For det er brugsens hund, der hver dag går ned og letter ben op ad den."

Samme hund sov gerne hver dag til middag midt i Gudbjerg krydset, og jeg har ikke hørt andet, end at hunden overlevede.